

Den norske hær i Storbritannia 1940 - 1945

108377

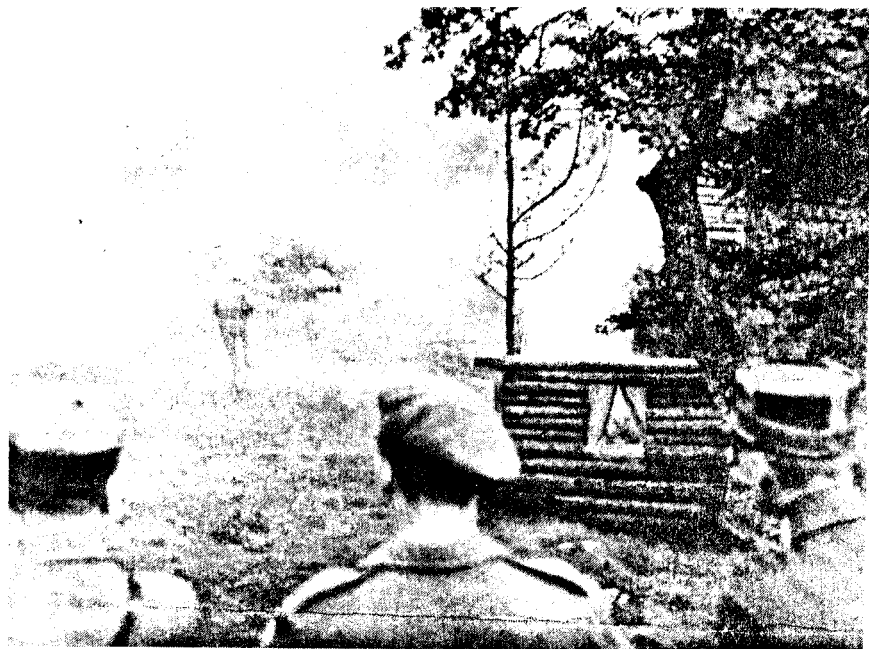
Det er lenge siden Norge hadde krigshistorikere av format. - Det ville jo nesten ha vært for meget forlangt, at norske offiserer eller forskere fra et så begrenset nedslagsfelt skulle ha funnet det formålstjenlig å beskjeftige seg på et område som passer best for større forhold. Allikevel har landet faktisk fostret krigshistorikere som har oppnådd internasjonalt ry, som f.eks. den eldre oberstløytnant Didrik Schnitler (1833-1888) med sitt imponerende 4 binds verk «Almindelig krigshistorie», som strekker seg fra Oldtiden til 1650, og dennes sønn oberst Gudmund Schnitler som fortsatte sin fars verk «Almindelig krigshistorie» fra 1650 til 1792 og dertil skrev andre verker, bl.a. «Verdenskrigen 1914-1918» som vant internasjonal anerkjennelse og er oversatt til flere språk.

Vår hjemlige krigshistorie er gjennom tidene blitt behandlet av en rekke andre militære forskere, hvorav kanskje særlig bør fremheves generalmajor Ca. Oscar Munthe, som merkværdig nok ikke er omtalt i Aschehougs Konversasjonsleksikon 1970, - en besynderlig glipp, for ikke å si fadese.

GJENNOM Forsvarets krigshistoriske avdeling har man på de siste år stort sett fått dekket de fleste av historien, som omfattes av landets forsvar. Kanskje derfor nedla den forrige regjering «Den krigshistoriske avdeling» og opprettet isteden noe som fikk navnet Forsvarshistorisk forskningssenter, som såvidt vites har fått 3 forskere fast ansatt. Det finnes sikkert fremdeles oppgaver som venter sin løsning. I den forbindelse kan nevnes at Krigshistorisk avdelings mangeårige sjef, oberst Johannes Schjøtz (1884-1957), i 1955 betrodde denne artikkels forfatter at han dessverre ikke rakk å få utgitt 4. bind av «Elleveårs-krigen» (1. bd. i 1938, 2. bd. i 1949, 3. bd. i 1955), men at han hadde samlet en mengde materiale for tidsrommet 1712-1720, et særde-

Oppbygningen av hærstyrker utenfor Norge begynte egentlig så å si ved krigsutbruddet, idet unge vernepliktige i Storbritannia straks meldte seg til norske konsulater og til den norske legasjon (i 1942 opphøyet til ambassade) i London. Denne flokken ble utpå varen og sommeren betydelig forsterket av hvalfangere og sjøfolk, hvis båter lystret regjeringens ordre om å sette kursen hjemover til Storbritannia, hvor nærmere instruksjoner ville bli gitt.

DA KRIGEN i Norge ble avsluttet gjennom demobiliseringen i Nord-Norge 7. juni, og den norske regjering kapitulerte for de nordnorske stridskrefters vedkommende og forlot landet, beordret den med seg den øverstkommanderende sjef der, generalmajor Carl Gustav Fleischer. I midten av juni kom generalen til London, hvor han fra ca. 20. juni etablerte seg som sjef for Hærens Overkommando (HOK) med en diminutiv stab. Fastlånte offiserer var på det tidspunkt en ytterst forsinkende mangelvare. Men fra dette tidspunkt ble det tatt opp et planmessig arbeid fra generalens side for å få satt opp og utdannet for felt selvstendige norske hæravdelinger. Som man skal se er

Oppbygningen av hærstyrker utenfor Norge begynte egentlig så å si ved krigsutbruddet, idet unge vernepliktige i Storbritannia straks meldte seg til norske konsulater og til den norske legasjon i London.

disse institusjoner til enhver tid trengte folk, og disse kunne settes inn straks og derigjennom gjøre stor nytte for seg i en tid, da Storbritannia kjempet alene mot en Hitler som truet med, og gjorde forberedelser til, en invasjon av de britiske øer.

Forfatteren kommer inn på general Fleischers mange vanskeligheter og kontroverser med regjeringen, hvor uten tvil oberst Ljungberg var en ytterst ineffektiv person som sjef for Forsvarsdepartementet.

Jeg selv som på et tidlig tidspunkt hadde rømt over til Storbritannia, da jeg ikke ville gi noen slags æresord om å

Av
generalmajor
A. D. Dahl

les viktig kapittel som bl.a. omfatter Karl XII's 2 farlige angrep på Norge i 1716 og 1718.

Det er rimelig nok å si at historisk avdeling og free lancers på området i første rekke har beskjeftiget seg med Norges innsats under 2. verdenskrig, og vi har fått dekket ikke alene de avsnitsvise kamper i Norge i 1940, men dertil også fått dr. Ristes verk om Londonregjeringens militære innsats og enkeltforfatterens mere eller mindre personlige erfaringer på hjemme- og utefronten.

NU HAR altså også oberstløytnant Eystein Fjærlie kommet med et interessant bidrag, nemlig en på grundige arkivstudier basert beretning om opprettelsen og ledelsen av norske hæravdelinger i Storbritannia, deres organisasjon, liv og virksomhet gjennom krigens lange år. Inntil en mindre del av den såkalte Norske brigade, 2. bergkompani, høsten 1944 ble sendt til Murmansk for derfra å delta i frigjøringen av denne landsdelen sammen med russiske tropper som da allerede hadde begynt frigjøringsverket med omtrent en divisjons styrke i området Sør-Varanger-Tana.

Forfatteren innleder med å si at arbeidet opprinnelig ble lagt opp som Forsvarets krigshistorisk avdeling, men da denne altså ble nedlagt, står nu Forsvarets overkommando/Hærstaben som utgiver av boken, utgitt på Tanums Forlag. Den fremtrer i et meget tiltalende utstyr med en mengde fotografier, likesom kildematerialet er særdeles omfattende.

1945/3927. Hoder, hvorav en ikke ubetydelig del ikke egnet som feltsoldater, men vel som vaktmannskap.

Okkupasjonshistorie, 2014

Hele året 1940 og våren 1941 var ytterst preket, da den britiske hær nok reddet seg hjem fra Dunkirk, men ribbet for alle sine våpen og mesteparten av sitt utstyr, i så henseende var tapene enorme og måtte nødvendigvis ta sin tid for å kunne erstattes.

Det måtte også uten videre fortone seg klart, at britenes egne militære oppsetninger måtte være de første prioriterte for allierte småavdelinger uten skikkelig feltutdannelse kunne komme med. For oss som den gang stelte med saken, var dette naturligvis ytterst skuffende, om enn forståelig, mens det nok var vanskeligere å begripe for den norske menige soldat, som måtte drive utdanning for krig med et temmelig antikvert gevær og ellers simulere andre våpen som maskingevær, mitraljøser, bombekastere m.v. ved hjelp av selvlagede modeller av tre og bruke knallfjærter for å markere mitraljøseild.

SKUFFENDE var det også at den organisasjon som general Fleischer hadde foreslått for War Office, nemlig en norsk brigade bestående inntil videre av 2 feltbataljoner, noe artilleri m.m. aldri ble fulltallig, tvertimot, mannskaper ble stadig beordret vekk fra hæroppsetningene for å supplere handelsflåten og marinen, noe som under omstendighetene var aldeles rimelig, da

hadde høsten 1940 først fått i oppdrag å etablere et norsk befalskurs for utdanning av lavere befal, derefter å organisere, sette opp og utdanne den første norske feltbataljon utenfor Norge, fra 1. november 1940.

DER FANTES da 4 kompanier under utdanning spredt over et stort felt i Skottland. Da faren for fiendtlig landgang fremdeles var tilstede, ble bataljonens første krigsmessige oppdrag å forberede seg på en hindring av landgangsforøk, og i mars 1941 kom den allierte generalinspektør for de allierte landstridskrefter i Storbritannia, general Cory på en overraskende inspeksjon, hvor han gav beskjed om en simulert landgang, så -sett i gang! Det gikk slett ikke darlig, men generalen oppdaget til sin skrekk, at de norske soldater ennå ikke hadde fått det utstyr og de våpen som hørte med til en feltbataljon. Det hjalp.

Uensiktsmessig var det også at bataljonens kompanier var spredt over svære avstander og derfor ikke kunne få noen utdanning i bataljonen. Jeg gikk derfor sterkt inn for å den samlet, og så skjedde også ved at det ble bygget et etablissement av Nissenhytter ved Carronbridge nord for Dumfries, hvor øvelsesavdelingen holdt til. I mars 1941 ble styrken oppsatt som en brigade med henbikk på 2 infanteribataljoner m.v. Den 15. mars bestod brigaden av 1367 hoder, fremdeles bare med i bataljon og denne endog under feltstyrke.

Som første sjef for Den norske brigade i Skottland ble beordret oberst Oscar Strugstad, som var kommet over fra Stockholm, ofiser fra 1908, før og under krigen i Norge 1940 sjef for feltartilleriregiment nr. 3 i Trondheim.

I DENNE tiden hadde det hevet seg meget sterke røster blant nordmenn i London om en sterkere anstrengelse for å styrke Norges krigsoppsetninger. Det yret seg som et seigt press på den norske regjering for å skaffe flere folk, innkalle norske vernepliktige så å si fra alle kanter der de kunne finnes, få dem over til England og trene dem opp der. Dette lå i tråd med at kommandørkaptein Riser-Larsen ble sendt over til Canada med en del av våre aktive flyvere for der å søke å få opprettet et norsk flyvåpen. Den norske marine hadde en del vel utdannede marineoffiserer og mannskap til disposisjon, men ingen fartøyer å snakke om, her ble satt i sving et glimrende arbeide under admiralene Cornelussen og Danielsen, kommandør Per Askim m.fl. etterhvert som krigsskip ble overlagt den norske marine ble de underlagt britisk kommando.

Oberstløytnant Fjærlie har ved utarbeidelsen av denne boken trådt inn i rekken blant norske krigshistorikere, sier vår anmelder, generalmajor A.D. Dahl.

For hærens vedkommando gikk det altså heller langsomt, og presset på regjeringen utløstes tilslutt i juni 1941 ved at den besluttet å sende en militærmissjon til De forente stater og Canada med oppdrag å søke å oppnå tillatelse til å innkalle og oppøve i en rekruttskole der norske soldater i vernepliktig alder og derefter sende dem over til England. Som sjef for denne militærmissjon ble jeg selv oppnevnt og har derfor ikke noe personlig kjennskap til det ganske oppsiktsvekkende som i mellomtiden skjedde i London med forsvarets organisasjon, idet regjeringen bestemte seg for å etablere en ny Forsvarets Overkommando, som ble fastsatt ved kgl. res. av 6. februar 1942.

Som sjef for Forsvarets Overkommando ble beordret major Wilhelm Hansteen (offiser fra 1917), samtidig som han ble utnevnt til generalmajor. Som hans stabschef ble beordret rittmester Bjørn Christophersen (off. fra 1921), samtidig som han ble utnevnt til oberst. Som ny sjef for Hæren ble utnevnt oberstløytnant Johan Beichmann, offiser fra 1907. Ingen av dem hadde deltatt aktivt i krigen i Norge. Hansteen fordi han befant seg i Finland som militærattache, Christophersen fordi han ble tatt til fange av tyskerne 10. april 1940, og Beichmann fordi han, ved krigens utbrudd var adjutant hos Kommanderende general Låke, som ble avløst 11. april av general Ruge. Han fikk således ikke noen kommando under krigen.

General Fleischer ble fra beordret enhver befattning med de norske styrker i Storbritannia, for ham var det isteden tenkt på en stilling som sjef for de norske stridsstyrker i Canada, noe han aldri fikk. Der hadde dessuten Forsvaret allerede fra 1940 hatt general Steffens som en slags representant for For-

svarsdepartementet, men uten noen kommandomyndighet.

DET VAR ånn en brigadens personell et ubredt ønske om å få komme med i aktive operasjoner. Dette kunne ikke regjeringen gå med på av hensyn til de spesielle norske interesser som lå latent i det faktum at norske styrker til enhver tid måtte være beredt til å delta i en gjenerobring av sitt eget land. Men endelig kom da også chansen til innsats for en del av brigaden, idet i oktober 1944 2. bergkompani ble avgitt og sendt til Murmansk for å delta - «vise flagget» i gjenerobringen av Finnmark. Etter avtale av mai 1941 mellom den norske og de allierte regjeringer ble kompaniet operasjonsmessig underlagt den russiske divisjon, som på det tidspunkt befant seg i Sør-Varanger. Fra begynnelsen av februar 1945 kom den under taktisk kommando av sjefen for Den norske militærmissjon til Russland, oberst A.D. Dahl og utgjorde for resten av krigen en mindre del av den 3000 manns Finnmarksbrigade som fullførte gjenbesetnelsen før 8. mai 1945.

Det er tydelig at Norge noen gang har hatt dyktigere, hardførere og mere pågangslystne soldater enn disse folkene fra 2. bergkompani som gjennom 7-8 måneder den siste krigsvinteren gjorde en glimrende innsats under de største fysiske strabaser. Tiltross for at jeg allerede sommeren 1945 foreslo befrierne av Finnmark tildelt en minnemedalje, ventet denne Norges hærs eneste krigsinnsats på landsiden etter 1940 fremdeles på en offentlig anerkjennelse.

Der Mohr hat seine Pflicht getan, der Mohr kann gehen!

Oberstløytnant Fjærlie har, ikke minst ved utarbeidelsen av denne boken, trådt inn i rekken blant norske krigshistorikere. Det forlyder at han nu tar fatt på en ny oppgave: Boken om seierherren fra 1940, general Carl Gustav Fleischer som vil ha fylt 100 år i 1983. Den kan komme til å by på overraskelser.

Fleischer. Toh sikkert det jeg har skrevet. Fordi kontakt med Cappel, som var først i Fjærlies liv. Han fikk ham få kops av sinnet og om livet og litt annet.

Nå i ny utgave!

GOD VIN

Wina Borns populære vinbok er tilbake, i ny og ajourført utgave.

Med fyldig oversikt over verdens vinland, ledsaget av vakre kart som viser beliggenheten av vingårder og vinkommuner innen de enkelte distrikter.

Rikt illustrert. Innb. kr. 138,-.

CAPPELEN